

bioveem

nieuwsbrief

biologische melkveehouderij versterken en verbreden

in dit nummer

- Klavermengsels voor kunstweiden
- Onkruidbeheersing in maïs op lössgrond
- De Bioveem-aanpak werkt, ook buiten Bioveem
- Boeren leren van boeren
- Behoud van de melkveehouderij rond de Weerribben

Klavermengsels voor kunstweiden

Op Boerderij Ter Linde te Oostkapelle is in 2004 een proefveld aangelegd om verschillende mengsels voor kunstweiden met elkaar te vergelijken. De proef ligt op een zavelgrond met 2,2% organische stof in de bouwvoor en een pH van 6,8. De P- en de S-toestand waren hoog, de K-toestand voldoende en het NLV vrij laag, 88 kg/ha.

Ter Linde past een rotatie toe van kunstweiden en hoog-salderende akkerbouw- en groentegewassen. De kunstweiden moeten productief zijn, geschikt voor maaien en weiden (huiskavel), zoveel mogelijk onkruid onderdrukken en een goed effect hebben op het volggewas. In het verleden werden mengsels van Engels raaigras, krop-aar, rode klaver en witte klaver ingezaaid, resp. 18, 2, 8 en 7 kg per ha. Een probleem van dit mengsel is dat rode klaver in het begin vaak sterk domineert, maar onvoldoende bestand is tegen beweiding en minder gunstige weersomstandigheden en dan open plekken achterlaat die onvoldoende door de andere soorten worden opgevuld. De productie valt dan tegen en de onkruiden krijgen de kans zich uit te breiden.

De vraag is of het wel verstandig is zo veel rode klaver op te nemen in een mengsel dat regelmatig wordt beweid en 2 of 3 jaar moet blijven liggen. Of zijn er toch mengsels samen te stellen waarbij het mogelijk is te profiteren van de snelle beginontwikkeling en productiviteit van rode klaver zonder dat genoemde negatieve effecten zich voordoen? Om deze vragen te beantwoorden zijn 6 mengsels ingezaaid met allen 20 kg Engels raaigras + x kg rode klaver (Maro) + y kg witte klaver (Riesling); met rode en witte klaver in de

volgende hoeveelheden (x/y): 8/4, 8/2, 8/0, 4/4, 2/4, 0/4.

De mengsels zijn onder dekvrucht (gerst voor GPS) ingezaaid in 3 herhalingen. Op het proefveld en op de rest van het perceel zijn dezelfde rassen gebruikt. De veldjes hebben dezelfde bemesting en graslandgebruik gekregen als de rest van het perceel. Vóór het maaien of weiden is van elk veldje een strook uitgemaaid voor bepaling van de opbrengst en de samenstelling van het mengsel.

Resultaten

Op 14 juli 2004 is de dekvrucht geoogst. De mengsels zijn op 7 september gemaaid. Voor de opbrengsten zie figuur 1. Het viel op dat de eerste snede vrijwel helemaal uit rode en/of witte klaver bestond. Het gras stond er wel, maar was nauwelijks gegroeid. Waarschijnlijk doordat er na de oogst van de dekvrucht vrijwel geen stikstof beschikbaar was. Toch stond er na een groeiperiode van 55 dagen ruim 3 ton drogestof per ha. Dat geeft wel aan hoe snel beide klavers onder gunstige omstandigheden, goede pH en waarschijnlijk veel Rhizobium-bacteriën in de grond, stikstof kunnen binden. Rode klaver had een duidelijk positief effect op de opbrengst van deze snede.

Na het maaien op 7 september 2004 is de hergroei licht beweid. In het voorjaar van 2005 is op het hele perceel, met de sleepslangenmachine, 25 m³/ha dunne runderdrijfmest toegediend. De eerste snede is op 13 mei gemaaid. Daarna is nogmaals drijfmest toegediend en is het perceel eind juni en rond 20 augustus beweid (stripbeweiding). Met name bij de eerste beweiding stond er een zwaar gewas (bij alle mengsels ruim 4 ton drogestof per ha). De opbrengsten in 2005 staan in figuur 2. Het voordeel van rode klaver in het mengsel bleek in het eerste volledige productiejaar al verdwenen te zijn.

Een klein deel van het proefveld is door zware regen tijdens de eerste beweiding vertrapt. Als gevolg hiervan waren de opbrengsten van de betreffende veldjes bij de tweede beweiding veel lager dan van de rest van het proefveld en zijn ze niet meegenomen in figuur 2. Opvallend was wel dat de witte klaver en het gras zich na de vertrapping veel beter herstelden dan de rode klaver.

Conclusies

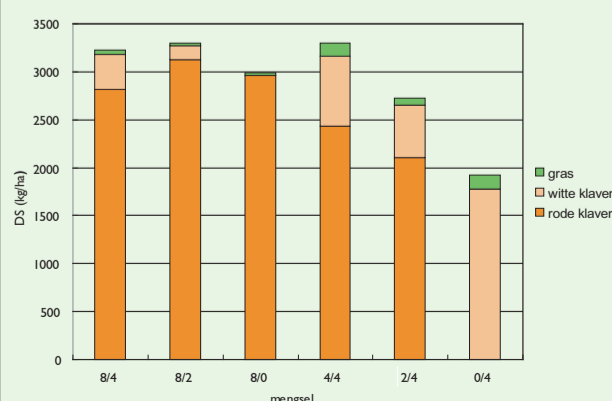
Beide klavers hadden na de oogst van de dekvrucht een opvallend snelle ontwikkeling. De mengsels met rode klaver waren toen duidelijk productiever dan het mengsel zonder rode, maar met witte klaver. In het eerste volledige productiejaar was de opbrengst van de mengsels met rode klaver niet hoger dan van het mengsel met alleen witte klaver. Het onderzoek wordt in 2006 voortgezet. Om te bezien in welke mengsels de witte klaver en het gras de plaats van de waarschijnlijk verder verdwijnende rode klaver over kunnen nemen.

Wilt u meer over de proef weten? Rond april verschijnt er een uitgebreid rapport over dit onderzoek.

Hugo van der Meer, Ab de Vos en Willem de Visser, Plant Research International, Wageningen UR
Jaap Drijfhout, Boerderij Ter Linde

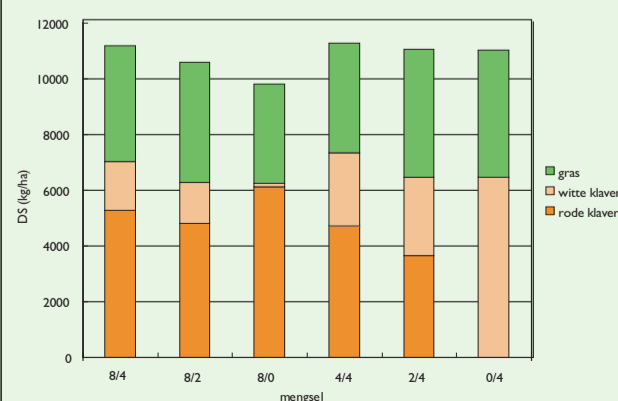
Figuur 1. Opbrengst en samenstelling van de mengsels in 2004 (1 maaisnede).

DS-opbrengst 2004

Figuur 2. Opbrengst en samenstelling van de mengsels in 2005 (3 sneden).

DS-opbrengst 2005

Onkruidbeheersing in maïs op lössgrond

Guido Frijns is in staat om maïs te telen zonder veel onkruid. Het bouwplan is: gras/klaver, maïs, zomertarwe, evt. aardappelen en weer gras/klaver. Dit kan niet op alle percelen door hellingen, keien en omliggende bossen.

Grondbewerking

Guido teelt altijd maïs na gras/klaver. Eerst bewerkt hij de grond met een vaste tandcultivaator, een dag later (bij droog weer) met een rotorkoepel (om de zode kapot te slaan). Weer een dag later ploegt hij het perceel en legt het perceel zaaiklaar met een rotorkoepel. Als het zaaibed te grof is herhaalt hij het rotorkoepelgeven.

Maïs inzaaien

Guido zaait op 7 à 8 cm diep 110.000 korrels/ha. Dit doet hij om toch voldoende maïsplanten over te houden na de mechanische onkruidbestrijding. Direct na het zaaien schoffelt hij de zaaisporen weg met een triltandschoffel.

De 1e keer eggen wordt +/- 3 dagen na inzaai van de maïs uitgevoerd. De afstelling van de wiedeg komt bij de 2e keer eggen erg nauw. Guido verstelt de wiedeg dan op elk perceel minstens 5 à 6 keer voor de juiste stand. Bij regen egt hij binnen 2 dagen opnieuw, om het kiemende onkruid te vernietigen. "Een week wachten betekent namelijk dat je te laat bent en dan loop je vaak achter de feiten aan" aldus Guido. "Daarom moet je onkruid aanpakken in het witte dradenstadium en als het nog heel klein is." De tanden van de wiedeg staan meestal onder-

aan recht naar beneden in een hoek van 90 graden. Guido verstelt de tanden alleen bij maïs die bijna opkomt, en soms als de grond te grof ligt. Dan zet hij de wiedeg stekender om te voorkomen dat de kluiten op de maïsplanten terecht komen. Hij stelt de hoogte van de wieltjes en de topstang goed af en hij speelt met de rijsnelheid. De wieltjes gaan omhoog als alle maïsplanten achter hem netjes in de rij blijven staan. Guido vindt dat je alle egbeurten moet uitvoeren tot een diepte van 5 cm. Meestal egt hij de maïs 3 à 4 keer, de vierde keer meestal dwars op de rij. Deze noodmaatregel gebruikt hij als eerdere rondes te laat of niet effectief waren (tip van BIOM).

De rijsnelheid varieert van 3 tot 15 km/u bij het eggen; 3 km/u wanneer de maïs bijna boven staat of nog klein is, 15 km/u bij de eerste keer eggen. Hij accepteert schade aan de maïs, anders wordt eggen te licht uitgevoerd. Volgens hem is een goede opbrengst te realiseren als van de 110.000 zaden 90.000 planten overblijven. Guido realiseert opbrengsten van 15 tot 18 ton ds/ha. Guido egt bij voorkeur op het warmste moment van de dag (13.00 – 14.00 uur), waarbij het maar 2 tot 3 uur droog hoeft te zijn. Door na de 1e keer schoffelen dwars op de rij te eggen, vallen de korstjes met kiemplantjes van onkruid tussen de maïsrijen. De plantjes die het overleven, pakt hij bij de volgende schoffelbeurt aan.

Nieuw rapport

Rapport 11, 'Werkwijze en methode binnen de Bioveem-aanpak' van T. Baars, G. Iepema, N. van Eekeren, E. Baars is onlangs verschenen.

Dit rapport kunt u lezen op www.bioveem.nl. Een papieren versie kunt u tegen een vergoeding bestellen bij het secretariaat van Bioveem: info@bioveem.nl

Schoffelen

Guido begint meestal met schoffelen bij het vierde/vijfde bladstadium van de maïs met een Steketee triltandschoffel met vingerwieders. Deze vingerwieders stelt hij de eerste keer ruim af ter voorkoming van beschadiging aan de maïs. Rijsnelheid: meestal 8 tot 10 km/u.

Het schoffelen wordt uitgevoerd bij warm weer en op het heetste moment van de dag. De maïsplanten buigen dan het beste mee en komen achter de trekker weer omhoog. Het schoffelen heeft het meeste effect als je 24 uur goed drogend weer hebt. Bij de tweede keer schoffelen, schoffelt Guido met strakker afgestelde vingerwieders. Als het maïsgewas makkelijk onder de trekker doorgaat, is de rijsnelheid 10-15 km/u. Wanneer de maïs erg hoog is, rijdt hij langzamer. Bij de 2e keer schoffelen wordt de maïs aangeard (onkruid in maïsrij bedekken met laagje grond). Hiervoor monteert hij achter de triltandschoffel een vaste schoffel. Guido schoffelt op een diepte van 3 à 4 cm. De maïsplant ondervindt geen last van de te droge bovenste laag die ontstaat door het vele eggen en schoffelen, omdat de maïsplant het vocht en voedingsstoffen van dieper weg haalt. Door de droge toplaag kiemt er nauwelijks onkruid meer, simpelweg door vochttekort.

Voor meer informatie kijk op www.bioveem.nl bij projectinfo, novelties.

Arjan Coppelmans, DLV-adviesgroep n.v.

De Bioveem-aanpak werkt, ook buiten Bioveem

In Bioveem zoeken veehouders samen met adviseurs en onderzoekers naar systemen die voor hun bedrijf, in hun situatie werken. Dat dit niet alleen binnen de Bioveemgroep werkt, maar ook daar buiten, laat het onderstaande voorbeeld goed zien.

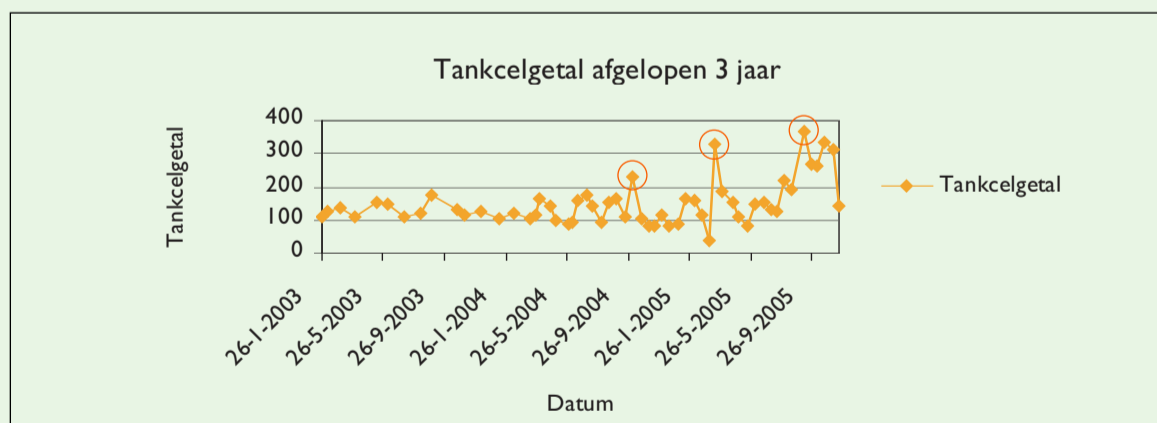
Arjan Coppelmans (DLV): "Uiergezondheid was een onderwerp wat we in studieclubverband wilden bespreken. We hebben hierbij gekozen voor de Bioveem-aanpak. Als DLV'er kan ik vertellen hoe je in het algemeen om moet gaan met uiergezondheid en hoe je deze op een melkveebedrijf kunt verbeteren. Maar veel interessanter is het om de ervaringskennis van een melkveehouder met een laag tankcelgetal te gebruiken. Door goed door te vragen en alle mogelijke ingangen die met uiergezondheid te maken hebben aan bod te laten komen, kom je vaak toch tot enkele kernpunten."

Het systeem dat werkt van de familie van de Hurk

Jan en Gerrie van de Hurk runnen een melkveebedrijf in het Brabantse Helvoirt. Ze hebben 45 melkkoeien, met een gemiddelde productie van 5530 kg melk, 20 stuks jongvee en 50 ha grond in gebruik. Omdat de kalveren bij de koeien lopen is de gemiddelde melkproductie in werkelijkheid zo'n 800 kg melk/koe hoger. Opvallend aan het melkveebedrijf is dat het tankcelgetal al jaren op een laag niveau ligt en dat de koeien op het bedrijf gemiddeld 6 jaar en 2 maanden worden. Jan gebruikt geen antibiotica bij het droogzetten van zijn melkkoeien, ook niet bij een uierontste-

- Stress voorkomen: er is 1 koppel koeien, hier lopen de melkkoeien, 1 stier, de droogstaande koeien en drachtige vaarzen tot 14 dagen voor afkalven. Sinds augustus 2004 lopen ook de kalveren bij de koeien.
- Rust met krachtvoerboxen: bij lagere krachtvoergift dan 2 kg/dag wordt de krachtvoergift in één keer verstrekt en hoeft de koe er niet vier keer voor te komen.
- Huisvesting/ventilatie: zorgen voor ruime inlaat (Jan heeft een openfront stal) en ruime afmetingen van de ligboxen (alle ligboxen ook de binnenrij zijn 2,5 m diep) met ruim stro erin.

king. Hij laat de koeien op een natuurlijke manier droog gaan en deze manier van werken hanteert hij al vanaf 1997.

Belangrijke punten die Jan noemt zijn:

- Melkmethode: geen automatische afname, rust tijdens het melken (geen krachtvoer in de melkstal) en in de melkstal blijven, dippen met 4 XLA.
- Hygiëne/boxvulling: droog en goed strooisel, namelijk koolzaadstro/gehakseld stro in de boxen en gebruik van mestschuif in de stal die looppaden schoon en droog houdt (mestschuif loopt om de 3 uur). Jan heeft een hekel aan vuile koeien.
- Melkmachine: juiste tepelvoeringen (siliconen tepelvoering) gebruiken, slanggeleiders zijn een 'must' en grote ruime vacuümpomp gebruiken.

Dat het systeem van Jan ook weer in onbalans kan komen was in 2004 en 2005 te zien. Er zitten 3 pieken wat betreft tankcelgetal. De verklaring hiervoor is volgens Jan stress die heeft plaatsgevonden bij zijn melkkoeien. De 1^e en 2^e piek is te wijten aan de 'stress die is ontstaan tijdens het eind en begin van de weideperiode'. De 3^e piek is te wijten aan 'een zoektocht van eigen graan in het rantsoen'. Vasthouden aan een bepaalde manier van werken als het goed gaat, is dus erg belangrijk voor succes.

Iedere veehouder heeft zijn eigen systeem dat werkt of is hier naar op zoek. Het klakkeloos kopiëren van een systeem van een ander heeft meestal geen zin, omdat de uitgangssituatie van bedrijf tot bedrijf verschilt (grondsoort, veeslag, intensiteit, idealen van de veehouder). Wel kun je als veehouder door het verhaal van een collega

op ideeën komen en onderdelen of de manier van denken toepassen op je eigen bedrijf. Voor het onderzoek ligt er de uitdaging om uit de verschillende ervaringen en systemen die werken een rode draad te destilleren van strategieën of scenario's die op meerdere plekken werken.

Arjan Coppelmans, DLV-adviesgroep n.v.
Goaitske Iepema, LBI

Boeren leren van Boeren

Boeren leren van Boeren is hot als methode voor effectieve kennisoverdracht en kenniscirculatie in de agrarische sector. Maar boeren leren niet vanzelf van andere boeren. Onderling vertrouwen en openheid speelt een belangrijke rol, maar ook nieuwe mensen in de groep en deskundige begeleiding.

Het artikel over de Bioveem-aanpak geeft hiervan ook een mooi praktisch voorbeeld. In de provincie Noord-Holland is op dezelfde wijze gewerkt met vier gemengde studiegroepen van biologische en gangbare melkveehouders.

De basis voor leren van elkaar ligt in de gezamenlijke wil om te leren, het onderlinge vertrouwen en de openheid. In bestaande groepen is dit meestal geen probleem, in nieuwe groepen moet dit vaak groeien. Men moet zich veilig voelen en vertrouwen krijgen om zich kwetsbaar op te kunnen stellen zonder dat alles 'tegen' je gebruikt wordt. Dit kan ondersteund worden met verschillende technieken, bijvoorbeeld intervisie.

Het is makkelijker om door te gaan vanuit een bestaande groep. Maar de ervaring leert echter dat een bestaande groep na ca. 4 jaar een beetje begint in te dutten en dat het nieuwe en uitdagende er wat vanaf gaat!

Boeren leren dus het meeste van boeren, als dat niet alleen bekenden zijn. Je leert ook als mens het meeste als je steeds weer nieuwe mensen leert kennen.

Begeleiding bij leren is nuttig, meestal noodzakelijk. Niet alleen om kennis over te dragen en antwoorden te geven. Nee, bij boeren leren van boeren gaat het veel meer om boeren die zelf hun (ervarings)kennis overbrengen. Daarbij is gerichte coaching nodig. Ten eerste om de kennisvrager te helpen zijn vraag scherp te krijgen. Ten tweede om de deskundige boer te helpen zijn verhaal expliciet te kunnen maken. Zodat ze zeker weten wat ze doen, hoe ze dat doen en wat de resultaten zijn. En dat ze dat goed kunnen vertellen. Daarmee wordt ervaringskennis beter overdraagbaar.

In Bioveem hebben we met deze aanpak de afgelopen jaren goede ervaringen opgedaan. Wilt u ervan leren?

Bert Philipsen, Animal Sciences Group

bioveem

Behoud van de melkveehouderij rond de Weerribben

Nationaal Park 'De Weerribben' is een moerasgebied. Natuurlijke omstandigheden en de hoge natuurwaarde beperken het landbouwgebied; het is grond met een natuurlijke handicap. Hierdoor vertrokken veel landbouwbedrijven in de afgelopen 20 jaar. Door de beperkende omstandigheden zagen zij minder perspectief voor een rendabele bedrijfsvoering. Maar niet iedereen dacht er zo over. Klaas en Annie de Lange bleven met hun bedrijf in het gebied en hebben de bedreigingen kunnen omzetten naar kansen. Hun biologische bedrijf is ontwikkeld tot een toonaangevende onderneming.

Begin van de zuivelverwerking

Het begon allemaal met een workshop 'zelfzuiveren', die Annie in 1992 volgde. Hobbymatig startte ze thuis met de productie van zuivelproducten. Omdat de vraag bleef toenemen en er een markt voor biologische producten was, gingen Klaas en Annie over op bedrijfsmatige zuivelverwerking. Ze hadden het doel om een eigen streekproduct te maken: Weerribbenzuivel. Dit bleek een succes. De afzet trok sterk aan door een toenemende vraag uit de markt. In een korte tijd bouwden

ze het assortiment van Weerribbenzuivel uit naar tien producten in diverse verpakkingsformaten.

Gestage groei

Door het vertrek van collega-bedrijven kwam veel grond vrij. Na aankoop van een areaal kochten Klaas en Annie meer melkquotum. Vanaf dat moment ging de ontwikkeling van het bedrijf enorm snel. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Gemeente Steenwijk, Provincie Overijssel en Ministerie van Landbouw waren positief en zagen veel voordelen. Op basis hiervan werd besloten om de ontwikkeling van het bedrijf te richten op de productie en verwerking van 1.000.000 kg melk. Hierdoor kampten ze wel met huisvestingsproblemen.

Uit de jas gegroeid

In 1999 verhuisde het bedrijf naar een nieuwe locatie met 275 ha grond, waarvan 265 ha grasland en 10 ha snijmaïs. In totaal lopen nu 250 melkkoeien met bijbehorend jongvee rond. Op jaarbasis wordt 2.000.000 kg melk van het eigen bedrijf en 1.000.000 kg van enkele biologisch dynamisch werkende boeren verwerkt. De fabriek heeft een verwerkingscapaciteit van ca. 3 miljoen kg melk per jaar. Momenteel werken 15 personen in loondienst. Het bedrijf produceert vandaag de dag een volledig assortiment dagverse zuivel.

Waar voor andere bedrijven de natuurlijke handicaps van 'De Weerribben' de oorzaak waren om te vertrekken, bleken deze voor Klaas en Annie de Lange juist een kans.

Kees Water, DLV-adviesgroep n.v.

colofon

In Bioveem bundelen veehouders, onderzoekers en adviseurs de komende jaren hun specifieke kennis, visies en vaardigheden.

Missie:

Gezamenlijk een unieke bijdrage leveren aan de versterking, ontwikkeling en uitbreiding van de biologische melkveehouderij in Nederland.

Bioveem is een initiatief van:

De organisatie voor onderzoek en kennisoverdracht in de dagelijkse praktijk van de Nederlandse veehouderij. Onafhankelijk, Objectief en Open.

Louis Bolk Instituut

Pionier in wetenschappelijk onderzoek en vernieuwing van de biologische landbouw, voeding en geneeskunde. Verbindt Wetenschap met Ecologie, Ethiek en Landbouwpraktijk.

DLV-adviesgroep n.v.

Grensverleggende advisering door continue vernieuwing in ondernemerschap. Direct en flexibel inspelen op veranderende markten en tegemoet te komen aan specifieke wensen van opdrachtgevers.

In samenwerking met: GD, PRI en LEI.

Bioveem wordt mede gefinancierd door Rabobank Nederland, Stichting Stimuland Overijssel, Stuurgroep Landbouw Innovatie Noord-Brabant en de Provincies Fryslân, Overijssel, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland.

Bioveem Secretariaat

Postbus 65
8200 AB Lelystad
Telefoon 0320-293324/238238
Fax 0320-238050
info@bioveem.nl
www.bioveem.nl

Eindredactie

A. Wolsing, Animal Sciences Group van Wageningen UR, Divisie Veehouderij

Ontwerp

het Effect communicatiebureau
Vormgeving
CS Lelystad
Druk
Drukkerij Cabri B.V. Lelystad

Gratis exemplaren van de nieuwsbrief zijn aan te vragen bij het secretariaat.

Overname van artikelen is toegestaan mits voorzien van duidelijke bronvermelding.